

F
**FRANCESC
DUCH**

JOANA

XXXIX PREMI DE NARRATIVA RIBERA D'EBRE

Notes de color

JOANA

Notes de Color — 115

JOANA

FRANCESC DUCH

XXXIX PREMI DE NARRATIVA RIBERA D'EBRE

□■ Cossetània

Aquesta obra ha estat guardonada amb el XXXIX Premi de Narrativa Ribera d'Ebre, convocat per l'Ajuntament de Vinebre, el Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre i el Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre. El jurat el formaven M. Carmen Correcher Iborra, Nara Garreta Porta, Clàudia Pallisé Perelló, Sandra Poblet Villar i Rosa M. Pros Jordà.

L'edició d'aquest llibre compra amb la col·laboració de:

ajuntament
de VINEBRE

Primera edició: agost del 2022

© del text: Francesc Duch Casanova

© d'aquesta edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977602591
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 × Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-1356-210-0

DL T 673-2022

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del *copyright*.

Esther, Gael, a vosaltres.

Patia perquè no sabia quina roba posar-me,
i ell em va dir:

—Portis el que portis serà perfecte. Vas a
casa d'una persona que t'estima.

Això és plaer, de Mary GAITSKILL
Traducció de Mar VIDAL

ÍNDEX

U.....	9
Dos	10
Tres	17
Quatre.....	22
Cinc	27
Sis	30
Set.....	35
Vuit.....	40
Nou.....	51
Deu.....	53
Onze	60
Dotze	63
Tretze	67
Catorze.....	72
Quinze	79
Setze.....	80
Disset	87
Divuit	89
Dinou	94

Vint.....	96
Vint-i-u.....	104
Vint-i-dos.....	106
Vint-i-tres.....	108
Vint-i-quatre.....	113
Vint-i-cinc.....	115
Vint-i-sis.....	117
Vint-i-set.....	119
Últim.....	121
Agraïments.....	123

U

El primer dia que en Dani va dur-me a casa la iaia Adela, ella m'ho va deixar ben clar.

No em tractis de vostè. No cal.

Ah, d'acord. Perdó.

I no em demanis perdó per qualsevol cosa. No cal anar-se disculpant per bajanades.

Dona, a vegades és necessari.

La iaia Adela va somriure.

Sí, a vegades sí, però només quan toca. I tampoc no em diguis dona; soc massa vella, jo.

DOS

M'agrada escoltar la iaia Adela, per això hi vaig. També hi aniria si no m'agradés, perquè la família s'ha de cuidar sempre que no te'n faci alguna d'imperdonable. Aquest, però, no és el cas, i ara més que mai la iaia Adela necessita que li facin determinades feines.

M'ocupo del bany, agenollada a terra, fregant la tassa amb un fregall nou que he dut de casa meva, amb el vapor invisible del lleixiu enfilant-se'm com una heura per les fosses. És nociu, en soc conscient, però l'essència que desprèn m'atrapa com les aromes encantadores i volàtils d'un lilà.

Han tornat, diu la iaia Adela des del llindar de la porta del bany. Aquesta vegada no s'han dignat ni a esperar que es fes fosc.

Els lladres?

Sí. Els malparits s'han endut les cireres.

La nit passada?

Ahir al vespre. Els vaig entreveure des de la butaca, per la finestra, llàstima que només em funcioni la meitat d'un ull. Potser saben que no m'hi veig bé i per això ni s'esperen que el sol s'hagi colgat del tot per saltar la tanca i entrar-me a l'hort.

Quants eren?

No ho sé, diria que dos, però potser eren set o vuit, borrosos en la distància, esquius.

Vas fer alguna cosa?

Vaig sortir a maleir-los.

Iaia Adela...

No hi tinc res a perdre, jo, em sobren anys.

I si et fan mal?

Gairebé soc de suro, Joana, ja ho saps.

Un cap de suro, això és el que ets.

La iaia Adela somriu sense dents, amb els llavis clivellats desapareixent-li boca endins i amb les arrugues fondes a les galtes marcant-se-li com traces de serp damunt les dunes del desert.

Continuo fregant amb nervi les rajoles ataronjades i aspres del terra d'aquest bany antic. Mai es poden acabar de fer netes del tot, per molt que grati, per molt que raspi enèrgica. Tennen massa temps.

Deixa-ho estar, Joana, amb la tassa neta en faig prou, embruto poc, i si hi ha quatre esquixades per terra ni me n'adono, poc que hi veig... T'hi escarrasses massa.

Em fa bé.

Pregunta-ho als teus genolls, si els sembla bé haver d'anar per terra.

M'agrada fer-ho, i els genolls que s'aguantin. Són meus.

Au va, bonica, a ningú li agrada netejar banys.

Doncs a mi sí, i no em costa res. Acabaré de seguida. Repasso la pica, el mirall i la banyera, i llavors dinem, va bé?

Fes-ho, neteja-ho tot si vols, tampoc em veig capaç d'impe-dir-t'ho, però no diguis que t'agrada, Joana, perquè no és veritat. Si fos més joveneta t'hi obligaria, t'exigiria que deixessis de fer-me d'assistenta. T'acomiadaria.

Somric entre dents.

No és pas la meva feina, ho faig perquè vull.

Dons et faria fora a cops de pal, Joana, a cops de pal com si fossis bestiar.

M'entusiasma l'humor de la iaia Adela, tan poc de dona gran —de dona vella que ja n'ha fet noranta-sis—, amb aquest punt d'acidesa que deixa anar entre frase i frase i que sovint no sé s'hi n'encerto del tot el sentit.

És la veritat, insisteixo, netejar-te el bany em distreu, em manté ocupada.

T'hauries de distreure amb les amigues; a trenta-sis anys és el que toca.

La iaia Adela m'ho solta amb un to tebi però absolut que em retrona endins, i llavors desapareix a poc a poc, ajudant-se del bastó telescòpic que li vaig comprar fa poc temps i que no li agrada gens perquè diu que no és tan sòlid com l'altre, el de tota la vida, el de fusta. Va deixar-m'ho ben clar fa uns quants dies, després de provar-lo dues anades i vingudes pel passadís.

Tu no ho entens, Joana, però aquest bastó telescòpic grinyola quan m'hi recolzo.

No passa res si grinyola, oi que no balla pas?

Brunzeix i no és compacte, el de fusta és d'una sola peça, per això m'agrada més.

No es doblegarà, no tinguis por. A més, aquest es pot graduar a la mida justa.

El que tu vulguis, però no és ferm. Prefereixo el de fusta.

El de fusta t'ha quedat gros.

M'ha quedat alt, deus voler dir.

Això mateix, i aquest telescòpic es pot ajustar si encara necessitem fer-lo més baixet.

Rebaixar el bastó que em sosté perquè la terra em crida, va dir-me la iaia Adela negant amb el cap. Aquest és el senyal més inequívoc que ja vaig tard.

Tens tot el temps del món.

Mentidera, Joana, tothom sap que a morir també s'hi pot fer tard, i no et negaré que em fa certa vergonya, jo que sempre he arribat a temps a tot arreu.

La iaia Adela va repetir les anades i vingudes passadís amunt, passadís avall, fent que no amb el cap però sense afegir res més, desaprovant en silenci el nou bastó telescòpic però acceptant-lo al capdavall, tot intentant fusionar-s'hi com si fos una prolongació de la seva pròpia extremitat. Imprescindible.

Frego l'aixeta del rentamans amb un vaivé de braç frenètic, engrapant el fregall intensament, esprement-lo entre els dits. Ho he dit de veritat: aquestes tasques mecàniques em distreuen, em mantenen ocupada i m'abstreuen de la vida que duc. Aixecaré el cap quan me'n senti preparada, no penso abandonar-me per sempre, però necessito mastegar el temps sense presses. Mentrestant em flagel·laré si ho necessito, hi tinc tot el dret, i llavors ja m'alçaré, però encara no. Soc lliure de fer-ho, només faltaria. Tothom supera les decepcions com bonament pot, i netejar el bany de la iaia Adela té aquest avantatge: mai es pot acabar de fer net del tot.

Em fa gràcia que el rentamans del bany sigui tan baix. A la iaia Adela ja li va bé, petita com és i fent-s'hi encara més a cada dia que passa, però a mi m'obliga a encorbar-me d'esquena. Ella diu que abans ho feien a totes les cases així, rentamans baixets perquè tothom compartia les mateixes mides i no pas com ara, que la gent creix com si volgués abastar el cel en comptes de tocar de peus a terra. Sovint m'explica que abans —quan la iaia Adela diu *abans* pot referir-se a fa dues setmanes o a noranta-sis anys enrere—, quan tot escassejava, que les robes per cobrir-se haguessin de ser per a gent de talla petita era una sort. Assegura que hi havia homes que no en tenien ni cinc i que a l'hora de treure a ballar les dones escollien les més menudes perquè eren les més barates de vestir, i jo estic segura que això que diu ha de

ser veritat per força, perquè coses com aquesta no poden inventar-se. Són massa grosses.

Quan acabo de netejar el rentamans, el mirall i també la banyera, m'amorro al fregall i inhalo els vapors invisibles de lleixiu que hi queden. Em ve de gust asseure'm contra la paret, impregnar de nou el fregall i aspirar ben a fons la química. M'imagino l'emanació penetrant-me pels narius, davallant-me per dins i buscant-me un fetus que no tinc, que mai no he tingut però que he desitjat amb totes les ànsies. Qui podria jutjar-me? Me'n retinc, però, perquè sento com la iaia Adela remena plats a la cuina.

Casa la iaia Adela és de poble, mitgera al final del carrer Major. És una casa antiga, estreta i allargada. La part de darrere dona cap als horts. La majoria estan deixats, plens de males herbes, descuidats, com si fessin nosa. El poble fa temps que degota, es buida, i no importa a ningú contenir la fuita. Tanquen comerços, ja no hi neixen criatures, però ni tan sols a la iaia Adela la molesta, diu que almenys amb aquesta soledat creixent s'hi guanya silenci. Recorda com era, *abans*, la vida en aquests darreres, sense ni un pam de terra sense cultivar, amb regues de patates alineades com traces d'arquitecte, amb la base de tots els fruiters sempre ben cavats, amb vailets anant de casa en casa. Ara la iaia Adela viu dels records, o més aviat en mor, a poc a poc, amb nostàlgia continguda, sumint-s'hi gairebé imperceptiblement com en una bassa de fang que qualsevol dia la sepultarà del tot. Però encara no. Encara no.

Dinem a la taula exterior, sota la parra que esclata de tanta verdor.

Van marxar quan et van veure sortir?, pregunto.

Els malparits de les cireres?

Sí, els lladres.

Em sembla que sí, però potser ni tan sols van posar-se a córrer. Ja no faig por a ningú, jo.

Hauríem d'avisar la policia, dic, tot i que sé que la iaia Adela em tractarà d'ingènua.

No siguis ingènua —evidentment—, la policia ja no serveix per a aquestes coses. No és que els agents no ho vulguin, són atents, fins i tot semblen bona gent, però ja no poden solucionar les coses com caldria.

Abans ho haguéssiu solucionat d'una altra manera?

La iaia Adela somriu. Aquesta vegada llueix la dentadura postissa —massa blanca i que contrasta amb la seva pell esgrogueïda—, que impedeix que els llavis clivellats no se li empassin cap endins. Se la posa quan ha de menjar, per poder mastegar, tot i que sovint se n'oblida i llavors s'empassa viandes massa grosses, s'ennuega i ha de tossir per no quedar-s'hi. Fa un parell d'anys van haver-la d'hospitalitzar tres setmanes perquè algun tros minúscul de ves a saber què se li va podrir en un racó de pulmó, o això és el que ella explicava cada vegada que amb en Dani l'anàvem a visitar a l'habitació dos-cents quatre. Se'n va sortir, i llavors va dir que si li tornava a passar no la dugéssim fora de casa seva, que quan l'hora de morir t'arriba és molt lleig no presentar-te a la cita amb l'excusa que has d'anar a l'hospital. Una falta de respecte imperdonable.

Abans era diferent, Joana, ningú no t'entrava a robar a casa sense saber a què s'exposava. Els malparits que ara em roben les cireres, les prunes o fins i tot les magranes quan n'és el temps, s'ho haguessin pensat dues vegades. O tres.

Abans hi havia conseqüències.

Sí, abans respectaves o te la fotien.

Abans era millor?

La iaia Adela mira amunt, cap a les branques i fulles de la parra vivíssima que ens ombreja.

Abans, Joana, qui la feia la pagava, i ara fa massa temps que el pal està en vaga.

Això no es pot dir, iaia Adela, li dic amb un somriure còmplice que no estic segura que amb la poca visió que li queda pugui apreciar.

Jo puc dir de tot. Soc pràcticament una mòmia.